

Agnieszka Sobol

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

REWITALIZACJA MIAST W KOLORACH ZIELENI

Wprowadzenie

Zachodzące w miastach procesy przestrzenne, w tym zwłaszcza zabudowywanie kolejnych fragmentów terenów wolnych, wymagają zrewidowania znaczenia przestrzeni publicznej i miejskich terenów zielonych. Niekorzystne zjawiska w strefie centralnej miast są wzmagane procesami suburbanizacyjnymi. Efektem tych spotęgowanych zmian jest ograniczanie miejskich przestrzeni publicznych i w ramach nich ogólnodostępnych terenów zielonych. Zahamowanie tego niekorzystnego trendu może być realizowane poprzez racjonalne projekty rewitalizacyjne.

Celem artykułu jest przedstawienie znaczenia rewitalizacji dla zrównoważonego rozwoju miast (*sustainable urban development*). Artykuł zwraca szczególną uwagę na środowiskowe aspekty rewitalizacji. Główna oś analizowanych zagadnień oraz prezentowanych doświadczeń i projektów jest związana z rolą przyrody i zieleni w środowisku miejskim. Należy jednocześnie podkreślić wielowymiarowość kwestii, które powinny być brane pod uwagę w działaniach rewitalizacyjnych. Intencją zaakcentowania potrzeby „zazieleniania” projektów rewitalizacyjnych w Polsce jest marginalizowanie znaczenia publicznych terenów zielonych. Dzieje się tak pomimo obowiązywania konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju, która to zasada powinna dotyczyć wszelkich działań rozwojowych prowadzonych przez wszystkie szczeble administracji publicznej, w tym zatem i działań rewitalizacyjnych.

Obserwacja praktyk w zakresie rewitalizacji w Polsce uwidacznia jednak akcent na przesłanki ekonomiczne. Projekty rewitalizacyjne mają przynieść wymierny efekt ekonomiczny – zysk i jego pochodne. Efekty społeczne, czy środowiskowe są często traktowane drugorzędnie i mogą ewentualnie stanowić wartość dodaną. Artykuł pokazuje natomiast, że odwrócenie priorytetów może przynieść zaskakujące rezultaty, tj. akcent na kwestie środowiskowe przyczynia

się do istotnego rozwoju ekonomicznego i społecznego rewitalizowanego obszaru. Przykład spektakularnego projektu High Line w Nowym Jorku jest najlepszym na to dowodem. W artykule przedstawiono również pierwowzór High Line, tj. paryski projekt Promenade Plantée.

1. Rewitalizacja w ujęciu zrównoważonego rozwoju

Rewitalizacja w Polsce jest zjawiskiem stosunkowo nowym – relatywnie do projektów wdrażanych od lat 70. XX w. w Europie Zachodniej czy Stanach Zjednoczonych. W słowniku polskich architektów, urbanistów i osób zajmujących się gospodarką przestrzenną termin ten zagościł bowiem mniej więcej w połowie lat 90. XX w. Przedmiotem planowania strategicznego administracji publicznej rewitalizacja stała się dopiero w 2000 r. wraz z przyjęciem Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2001-2006.

W literaturze naukowej i fachowej można znaleźć wiele definicji rewitalizacji. Póki co brakuje natomiast w Polsce formalnej, prawnej definicji, choć prace nad ustawą o rewitalizacji trwają już od wielu lat. Lektura różnych źródeł wskazuje natomiast, iż pojęcie to staje się coraz bardziej kompleksowe i pojemne. W większości definicji pojawiają się kwestie zmiany funkcji, adaptacji, wychodzenia z kryzysu, czy stymulowania zmian jakościowych. Widoczne jest odchodzenie od myślenia o rewitalizacji głównie przez pryzmat zmian infrastrukturalnych, renowacyjnych i remontowych na rzecz myślenia wielowymiarowego. Ponadto wyraźna jest zmiana związana z postrzeganiem procesów rewitalizacyjnych jako działania wielosektorowego, tj. takiego, w który jest zaangażowanych wielu partnerów, w tym społeczność lokalna. Zgodnie z definicją Instytutu Rozwoju Miast (IRM) rewitalizacja jest rozumiana jako „(...) skoordynowany proces, prowadzony wspólnie przez władzę samorządową, społeczność lokalną i innych uczestników, będącą elementem polityki rozwoju i mającą na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni zurbanizowanej, zjawiskom kryzysowym, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych”¹. Jak zauważają autorzy, osiągnięcie celów rewitalizacji wymaga podejmowania wieloletnich i zintegrowanych działań w trzech sferach:

- gospodarczej – ograniczenie zjawiska bezrobocia, polityka dostępności mieszkań i umiarkowanych czynszów itp.;
- społecznej – likwidacja lub ograniczenie zjawisk patologii społecznych, przeciwdziałanie masowej wymianie mieszkańców obszaru rewitalizowanego, dostępność usług publicznych itp.;

¹ Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miastach – propozycje zmian prawnych. Cz. 1. Ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2013, s. 4.

- materialno-przestrzennej – w zakresie infrastruktury komunalnej, modernizacji zabudowy, w tym mieszkaniowej, przekształceń funkcjonalnych, porządkowania przestrzeni publicznych.

W wymienionych powyżej aktywnościach pominięto zupełnie wymiar środowiskowy. Powinien on natomiast stanowić nieodzowny element procesu rewitalizacji. Pominięcie znaczenia środowiska naturalnego w procesie rewitalizacji jest niezgodne z teorią zrównoważonego rozwoju miast. Brak harmonijnego powiązania środowiska antropogenicznego z przyrodą daje ułomne efekty rewitalizacyjne. Ponadto w rewitalizacji prowadzonej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju istotne jest wzmocnienie specyfiki i tożsamości danego miejsca. Stąd tak ważne jest zachowanie charakterystycznych lokalnych uwarunkowań endogenicznych, które stanowią spoiwo pomiędzy historią, współczesnością i przyszłością. Znaczenie wartości historycznych oraz lokalnej specyfiki i kultury jest podkreślane w definicji rewitalizacji ujętej przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w dokumencie „Narodowa Strategia Spójności” na lata 2007-2013. Rewitalizacja jest tam przedstawiona jako „(...) proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w zdegradowanych częściach miast, przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców, przywrócenia ład przestrzennego i do ożywienia gospodarczego, obejmuje przede wszystkim części starej, często zabytkowej zabudowy oraz humanizację osiedli budowanych z wielkiej płyty. Jej celem jest także zachowanie walorów historycznych (w tym głównie urbanistycznych i architektonicznych), podkreślenie ich unikalności i kolorytu lokalnego, co może zwiększyć ich atrakcyjność turystyczną, a tym samym przyczynić się do wzrostu szans rozwojowych².” Definicja ta, podobnie jak wcześniej przytoczona, choć z pozoru kompleksowa również nie uwzględnia uwarunkowań przyrodniczych.

2. Rewitalizacja w polskim wydaniu

Trudno jest dokładnie podać powierzchnię jaką w skali kraju stanowią tereny wymagające rewitalizacji. Brak jest bowiem zestandaryzowanej metodologii w zakresie kryteriów programowania obszarów podlegających pod działania rewitalizacyjne. Jak oceniają eksperci z IRM, statystyka publiczna udostępnia bardzo skromny zakres informacji w tym zakresie. Niezbędne jest zatem wprowadzenie ogólnopolskiego monitoringu rewitalizacji, którego podstawę stanowią

² Narodowa Strategia Spójności. Narodowe strategiczne ramy odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007, s. 71.

miejskie audyty potrzeb rewitalizacyjnych. System taki zoptymalizowałby prowadzone działania i zrąjonalizował wydatkowane środki publiczne. Należy jednak podkreślić, iż monitoring jako narzędzie optymalizacyjne i ułatwiające transparentność prowadzonej polityki nie może ograniczać szerokiego spectrum aktywności podlegających pod rewitalizację. Nie może zatem doprowadzić do sytuacji promowania monolitycznych programów rewitalizacji na skalę ogólnopolską. Jak pokazują bowiem doświadczenia bardziej zaawansowanych miast Europy Zachodniej rewitalizacja wymaga niestandardowego podejścia. Sukces odnoszą bowiem procesy rewitalizacji „skrojone na miarę” – dostosowane do lokalnych uwarunkowań (*match-making*).

Złożone potrzeby rewitalizacyjne dotyczą szczególnie tych obszarów, które w znacznym stopniu były „nasycone” przemysłem. Miasta lub dzielnice o wyraźnie wykształconych funkcjach przemysłowych znalazły się w niekorzystnej sytuacji, gdy likwidowane bądź znacznie przekształcone zakłady pozostawiły po sobie nie tylko skażone środowisko, poprzemysłowe zabudowania i infrastrukturę, ale także określone struktury społeczne, wcześniej silnie związane zawodowo z przemysłem i zagrożone wykluczeniem społecznym. Efektem jest odpływ mieszkańców z nieatrakcyjnych dzielnic przemysłowych, a nawet wyludnianie miast. Potrzeby rewitalizacyjne dotyczą jednak nie tylko terenów poprzemysłowych sensu stricto. Niezbędne są także tam, gdzie ze względu na zaniedbaną zabudowę i niedoinwestowanie infrastrukturalne są postrzegane jako miejsca nieatrakcyjne do życia. Dotyczy to obszarów śródmiejskich, których problemy zostały dodatkowo spotęgowane w wyniku procesów suburbanizacyjnych. „Luka remontowa” w centrach miast oraz rosnące znaczenie terenów zielonych jest widoczne w rozlewaniu się zwłaszcza dużych miast na tereny podmiejskie.

3. Rewitalizacja a kwestie środowiskowe

Urbanizacja w sposób radykalny zmienia środowiskowe uwarunkowania obszarów miejskich. Stan równowagi ekosystemowej jest nader często naruszony. Badania naukowe, a także negatywne doświadczenia wielu miast uświadomiły zagrożenia z tym związane. Jednym ze sposobów na przywrócenie funkcji środowiskowych jest rewitalizacja przyrodnicza (*environmental redevelopment*). Pod tym pojęciem rozumie się zespół działań na rzecz tworzenia przyjaznego środowiska zamieszkania. Służy temu zapewnienie mieszkańcom kontaktu ze

starannie utrzymanymi elementami kulturowego i przyrodniczego dziedzictwa³. Nadrzędnym celem przyrodniczej rewitalizacji miast jest poprawa ekologicznych warunków życia ludzi. Rewitalizacja przyrodnicza powinna być traktowana jako jeden z instrumentów zarządzania obszarami zurbanizowanymi. Warto jednak zauważyć, iż służy ona nie tylko celom rozwoju związanym z ochroną środowiska, lecz zasadniczo podnoszeniu jakości życia w mieście.

Uwzględnianie znaczenia środowiska naturalnego stanowi nieodzowny element polityki w ujęciu zrównoważonego rozwoju. We współcześnie prowadzonej polityce miejskiej przyroda powinna stanowić element spójnej kompozycji urbanistycznej. Formy i poszczególne elementy przyrodnicze mogą wpłynąć na unikalny charakter miasta lub jego części. Korytarze i strefy zieleni w powiązaniu z architekturą „dużą i małą” oraz z zasobami dziedzictwa kulturowego mogą stworzyć atrakcyjny, bardziej przyjazny mieszkańcom krajobraz miejski.

Zieleń w mieście jest niezbędnym elementem dobrej jakości życia. Jej walory stanowią wartość bezpośrednio lub pośrednio oddziałującą na życie mieszkańców miast. Niestety kwestie te są nader często niedoceniane. Grunty miejskie stanowią jednocześnie cenne zasoby w kategoriach ekonomicznych, co powoduje, że przeznaczanie przestrzeni miejskiej na tereny zielone może być postrzegane w kategoriach marnotrawstwa. Obserwacja polityki przestrzennej miast pokazuje, iż taki sposób myślenia przyświeca decyzjom wielu lokalnych decydentów.

Jak pokazują badania, tereny zielone mają wieloaspektowe znaczenie dla warunków życia w mieście. Dostępność, jakość i kompozycja terenów zielonych wpływa m.in. na zdrowie fizyczne i psychiczne mieszkańców, partycypację mieszkańców w życiu miasta, koszty ogrzewania i klimatyzowania budynków, wartość nieruchomości, atrakcyjność mieszkaniową i biznesową, czy poziom przestępczości⁴.

³ E. Przesmycka: Rewitalizacja przyrodnicza miast – kontynuacja czy dyskontynuacja. Teka Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr. – OL PAN 2005, s. 53-59.

⁴ Por. N. Dunnett, M. Quasim: Perceived Benefits to Human Well-being of Urban Gardens. „HortTechnology” 2000, 10 (1), s. 40-45; S. de Vries, R.A. Verheij, P.P. Groenewegen, P. Spreeuwenberg: Natural Environments – Healthy Environments? An Explanatory Analysis of the Relationship between Greenspace and Health. „Environment and Planning” 2003, A. 35 (10), s. 1717-1731; R.A. Fuller, K.N. Irvine, P. Devine-Wright, P.H. Warren, K.J. Gaston: Psychological Benefits of Greenspace Increase with Biodiversity. „Biology Letters” 2007, 3 (4), s. 390-394; F.E. Kuo, W.C. Sullivan: Environment and Crime in the Inner City. Does Vegetation Reduce Crime? „Environment and Behavior” 2001, 33 (3), s. 343-367; J. Kim, R. Kaplan: Physical and Psychological Factors in Sense of Community: New Urbanist Kentlands and Nearby Orchard Village. „Environment and Behavior” 2001, 36 (3), s. 313-340; C. Bernardini, K.N. Irvine: The Nature of Urban Sustainability: Public or Private Greenspaces? „Sustainable Development and Planning” 2007, III. 102, s. 661-674; The Value of Public Space: How High Quality Parks and Public Spaces Create Economic, Social and Environmental Value. Commission for Architecture and the Built Environment. CABI Space, London 2004.

Znaczenie prozdrowotnych walorów przyrody zostało zauważone w wizji rozwoju miast w XXI w. W Nowej Karcie Ateńskiej została podkreślona potrzeba zwiększenia powierzchni zieleni w miastach i wokół nich w takim zakresie, aby mogły one mieć istotny wpływ na czystość powietrza i stabilizację temperatury⁵.

Ponadto zielenie miejska może stanowić źródło wskrzeszenia czy budowy tożsamości lokalnej. Zazielenianie historycznych miejsc czy obiektów, a nawet nieistotnych dotychczas przestrzeni miejskich poprzez uatrakcyjnienie krajobrazu oraz podkreślenie ich unikalności i kolorytu lokalnego może w radykalny sposób wpłynąć na postrzeganie danego obszaru, czy nawet miasta. Poczucie ładu i humanizacji przestrzeni miejskiej, a także zachowanie walorów historycznych kształtuje pozytywny wizerunek miejsca, który w rezultacie przekłada się na ożywienie społeczne, wzrost interakcji społecznych, budowę tożsamości lokalnej i większej więzi z miejscem⁶.

Świadomość znaczenia zieleni na terenach zurbanizowanych w powiązaniu z ich specyficzną zabudową i infrastrukturą, nierzadko historyczną i poprzemysłową, przynoszą w efekcie nowożytnie formy krajobrazu miejskiego. Krajobrazu przyjaznego, estetycznego, zmierzającego do stworzenia nowego miejskiego *genius loci*. Walory przyrodnicze podkreślają często emocjonalno-sentymentalne bodźce dostarczane przez dane miejsce. Do wysiłków zmierzających do tworzenia unikalnego krajobrazu miejskiego, wyrażającego *genius loci* miasta i uwydatniającego jego charakter nawołuje Nowa Karta Ateńska w wizji miast XXI w.⁷. Odzyskiwanie zaniedbanych części miast jako kontra do marnotrawstwa przestrzeni, powtórne wykorzystanie zabudowań i infrastruktury jako wyraz ograniczenia konsumpcji, mogą stanowić swoisty manifest lokalnego rozwoju zrównoważonego. Działania te są określane jako recykling krajobrazu czy recykling przestrzeni (*landscape recycling*). Recykling przestrzeni wymaga ponownego zrewidowania zaniedbanych miejsc, czy niepotrzebnych elementów krajobrazu miejskiego. Wymaga nowego spojrzenia na kompozycję przestrzeni – przestrzeni, którą zielenie jest w stanie przemienić w nowe atrakcyjne miejsce.

⁵ Nowa Karta Ateńska. Wizja miasta XXI wieku. Europejska Rada Urbanistów, Lizbona 2003, s. 12.

⁶ R.L. Coley, W.C Sullivan, F.E. Kuo: Where does Community Grow? The Social Context Created by Nature in Urban Public Housing. „Environment and Behavior” 1997, 29 (4), s. 468-494.

⁷ Nowa Karta Ateńska. Op. cit., s. 14.

4. Międzynarodowe doświadczenia w zielonej rewitalizacji miast

Znaczenie zieleni w środowisku zurbanizowanym jest widoczne w wielu mniejszych lub całkiem sporych projektach na całym świecie. Nie są one efektem działań jedynie ostatnich kilkudziesięciu lat. Odzyskiwanie terenów poprzemysłowych po to, aby przeznaczyć je na urządzenie terenów zielonych, parków i promenad miejskich było już podejmowane w XVII w. Do ważniejszych projektów zalicza się znajdujący się dziś w centrum Paryża ogród Tuileries, założony w miejscu wytwórni dachówek, przez Katarzynę Macedyjską w 1564 r. i otwarty jako park publiczny pod koniec XVIII w.⁸

Promenade Plantée

Znanym współczesnym paryskim „zielonym” projektem jest Promenade Plantée (Coulée Verte). Promenade Plantée jest naziemnym parkiem przebiegającym od Opéra Bastille do Bois de Vincennes po arkadowym wiadukcie na odcinku 4,7 km. Zielona wstęga w centrum francuskiej stolicy została poprowadzona po linii kolejowej zbudowanej w czasach Napoleona i wyłączonej z użytkowania w 1969 r. Władze miasta po niemal dwudziestu latach zdecydowały o przekształceniu jej w park, który otwarto w 1993 r. Dla podkreślenia kultury i tradycji dzielnicy związanej historycznie z rzemiosłem odnowione arkady, pod przęsłami wiaduktu nazwanego „Wiaduktem Sztuki”, przeznaczono na warsztaty dla rzemieślników uprawiających rzadkie współcześnie zawody. Można tam znaleźć złotnika, ślusarza, ebenistę, hafciarkę, modystkę, lutnika, czy rzeźbiarza⁹.

Promenade Plantée był pierwszym na świecie projektem miejskim przekształcającym infrastrukturę nieczynnej kolejki naziemnej w park miejski. Był inspiracją do przekształceń zaniedbanych krajobrazów innych miast. Po nim przyszły kolejne realizacje.

The High Line¹⁰

Projekt High Line zrealizowany na Manhattanie opiera się na pomysłach zbieżnym z tym, który przyświecał twórcom Promenade Plantée. Dokonano w nim regeneracji przestrzeni poprzez rewitalizację przyrodniczą oraz przywrócenie walorów kulturowych konstrukcji kolejki naziemnej.

⁸ W. Wiśniewska: *Krajobraz miejski. Odnowa i kreacja w procesie odnowy*. Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2012, s. 163.

⁹ *Ibid.*, s. 165.

¹⁰ J. David., R. Hammond: *High Line: The Inside Story of New York City's Park in the Sky*. Farrar, Straus and Giroux, New York 2011.

Kolejka naziemna na Manhattanie została zbudowana w latach 30. XX w. w ramach projektu infrastrukturalnego znanego jako *West Side Improvement* wartego na dzisiejsze czasy ponad 2 mld USD. Kolejka miała usprawnić transport towarów do magazynów znajdujących się w zachodniej części Manhattanu. Rozwój transportu ciężarowego od lat 50. XX w. przyczynił się jednak do stopniowego upadku towarowego transportu kolejją, a ostatni pociąg przejechał trasę w 1980 r. Część właścicieli nieruchomości w sąsiedztwie torów lobbowała za rozbiórką konstrukcji kolejki. Znaleźli się jednak i tacy, którzy walczyli o zachowanie tego dziedzictwa historycznego miasta.

W 1999 r. dwaj mieszkańcy dzielnicy – Joshua David i Robert Hammond założyli stowarzyszenie *Friends of the High Line* i stali się pomysłodawcami przekształcenia terenów po byłej kolejce w park miejski. Pomysł uzyskał akceptację władz miasta.

Przyroda w tym miejscu dokonała fenomenalnego procesu zagarniania „ziemi niczyjej”. Stało się to bez udziału człowieka, na zupełnie nienaturalnym i niegościnnym dla niej terenie. Konstrukcja zarośnięta została różnymi odmianami traw, dzikich kwiatów i różnorodnych gatunków drzew, tworząc w betonowej przestrzeni dzielnicy pas naturalnej łąki. W czerwcu 2009 r. pierwszy odcinek High Line został oddany do użytku publicznego. Aktualnie trasa liczy ok. 2,5 km i w realizacji są jej dalsze części.

Istotne jest to, iż w koncepcji rewitalizacji konstrukcja nie była postrzegana jedynie jako zabytek, który w formie skansenu ma zostać ponownie włączony do przestrzeni publicznej. Została ona potraktowana jako baza pod projekt, który w żaden sposób nie nawiązywał do jej wcześniejszych funkcji. High Line jest projektem zazieleniania miasta, odzyskiwania przestrzeni i przywracania jej cech użyteczności w duchu współczesności i nowych potrzeb mieszkańców miasta.

Realizacja projektu miała charakter oddolny i jest przykładem ogromnego zaangażowania mieszkańców uwieńczonego sukcesem. Tym większym, że efekty jakie przyniósł High Line mają wielowymiarowy wpływ nie tylko na środowiskowe oblicze dzielnicy, lecz także na jej życie społeczne, gospodarcze i kulturowe. Jak podaje serwis Examiner w okolicy High Line powstaje około 30 nowych inwestycji mieszkaniowo-biurowych, a ceny nieruchomości w bliskim sąsiedztwie parku wzrosły w latach 2003-2011 o 103%¹¹.

High Line jest nie tylko parkiem, ale nieustannym wydarzeniem. Na jego terenie są bowiem organizowane regularne spotkania i imprezy, które integrują

¹¹ High Line lifts NYC residential property values, <http://www.examiner.com>. 18.03.2013 [20.08.2013].

społeczność lokalną, a informacje są dostępne na bieżąco na stronie internetowej parku¹². Projekt wpłynął na ożywienie niezbyt chętnie odwiedzanych dotychczas magazynowych przestrzeni miasta i przywrócił je mieszkańcom.

Pomimo tego, iż park Promenade Plantée nie był bezpośrednim źródłem inspiracji dla High Line (pomysłodawcy dowiedzieli się o nim później), to fakt podobnej realizacji pomógł im w przekonywaniu co do słuszności ich pomysłu. Podobnie High Line, zwłaszcza, że zwielokrotnił sukcesy swojego poprzednika, stanowi motywację do nowych przekształceń miejskich.

Kolejne miasta mają w planach podobne realizacje. Należą do nich: *Reading Viaduct* (Filadelfia), *Bloomington Line* (Chicago), *Queensway* (Nowy Jork), *Harsimus Stem Embankment* (Jersey City).

Podsumowanie

Przestrzeń miejska jest cennym zasobem. Jej wartość nie wynika jednak wyłącznie z przesłanek ekonomicznych, lecz także z wieloaspektowych uwarunkowań życia w mieście. Wpływa na całokształt zjawisk, które w konsekwencji przyczyniają się do zrównoważonego bądź niezrównoważonego rozwoju. Emocjonalna więź z otoczeniem i poczucie przynależności do miejsca ma fundamentalne znaczenie dla pomyślnego życia mieszkańców miasta. Jakość przestrzeni i środowiska naturalnego jest jednym z podstawowych czynników rozwoju gospodarczego oraz jego żywotności społecznej i kulturalnej. Tworzenie harmonijnego i przyjaznego krajobrazu miejskiego zachęca do życia w mieście sensu stricto. Jest to strategia przywracania miasta mieszkańcom, lecz także przywracania mieszkańcom miastu.

Zazielenianie przestrzeni miejskiej może stanowić źródło wskrzeszenia czy budowy tożsamości lokalnej. Tak istotne jest więc zapewnienie mieszkańcom kontaktu ze starannie utrzymywanymi elementami kulturowego i przyrodniczego dziedzictwa, takimi jak: zabytki lokalne, tradycyjne osiedla, urokliwe krajobrazy, parki, skwery, rezerваты przyrody oraz różnego rodzaju tereny otwarte, rolnicze i powierzchni wodne. W ochronie tych miejsc i elementów lokalnej spuścizny oraz w kształtowaniu nowych otwartych terenów powiązanych z tkanką zabudowy miejskiej kluczową rolę odgrywa planowanie przestrzenne i zarządzanie środowiskowe.

Obserwacja polityki przestrzennej prowadzonej w miastach pokazuje jednak brak zrozumienia dla znaczenia wartości tych terenów. Często dochodzi do

¹² <http://www.thehighline.org> [15.08.2013].

dychotomii rozwojowej, gdy przy jednoczesnym zaniedbaniu terenów zurbanizowanych pozwala się na nieracjonalne przestrzennie rozlewanie się miast.

Rewitalizacja w efekcie kompleksowych i skoordynowanych aktywności ma na celu wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysowego, poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, opierając się o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne. Ponadto przywrócenie do życia zaniedbanych części miasta oraz ich zazielenienie ograniczy, czy przynajmniej zniweluje wpływ i zakres niekontrolowanej urbanizacji.

W krajobrazie miast jest wiele nieużytków i zaniedbanych przestrzeni. Często jednak nie dostrzega się ich potencjalnej atrakcyjności. Rewitalizacja w kolo-
rach zieleni pozwala wykreować nowe atrakcyjne miejsca, a osiągnięte rezultaty przynoszą często efekty wychodzące poza wymiar środowiskowy. Zmieniają także społeczne i gospodarcze uwarunkowania miejsc stworzonych na nowo.

Znaczenie zieleni w środowisku zurbanizowanym jest widoczne w wielu mniejszych lub całkiem sporych projektach na całym świecie. Niektóre z nich mają charakter na tyle spektakularny, że odbiły się echem daleko poza granicami administracyjnymi miast, w których były realizowane. Należą do nich z pewnością paryska Promenade Plantée oraz nowojorski projekt rewitalizacji High Line. Spacer na wzniesieniach torów kolejowych, czy to w Paryżu, czy w Nowym Jorku, odkrywa nowe sekwencje krajobrazu miejskiego w zielonej scenarii. Ponadto warte podkreślenia jest, iż w procesie rozwoju miast zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju ważna jest ewolucja, ale i kontynuacja procesów zachodzących w tkance miejskiej. Udało się tego dokonać w paryskim projekcie Promenade Plantée oraz nowojorskim High Line.

Literatura

- Bernardini C., Irvine K.N.: The Nature of Urban Sustainability: Public or Private Greenspaces? „Sustainable Development and Planning” 2007, III. 102.
- Coley R.L., Sullivan W.C., Kuo F.E.: Where does Community Grow? The Social Context Created by Nature in Urban Public Housing. „Environment and Behavior” 1997, 29 (4).
- David J., Hammond R.: High Line: The Inside Story of New York City's Park in the Sky. Farrar, Straus and Giroux, New York 2011.
- Dunnett N., Quasim M.: Perceived Benefits to Human Well-being of Urban Gardens. „HortTechnology” 2000, 10 (1).
- Fuller R.A., Irvine K.N., Devine-Wright P., Warren P.H., Gaston K.J.: Psychological Benefits of Greenspace Increase with Biodiversity. „Biology Letters” 2007, 3 (4).
- Kim J., Kaplan R.: Physical and Psychological Factors in Sense of Community: New Urbanist Kentlands and Nearby Orchard Village. „Environment and Behavior” 2001, 36 (3).

- Kuo F.E., Sullivan W.C.: Environment and Crime in the Inner City. Does Vegetation Reduce Crime? „Environment and Behavior” 2001, 33 (3).
- Narodowa Strategia Spójności. Narodowe strategiczne ramy odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
- Nowa Karta Ateńska. Wizja miasta XXI wieku. Europejska Rada Urbanistów, Lizbona 2003.
- Przesmycka E.: Rewitalizacja przyrodnicza miast – kontynuacja czy dyskontynuacja. Teka Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr. – OL PAN 2005.
- Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miastach – propozycje zmian prawnych. Cz. 1. Ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2013.
- The Value of Public Space: How High Quality Parks and Public Spaces Create Economic, Social and Environmental Value. Commission for Architecture and the Built Environment. CABE Space, London 2004.
- de Vries S., Verheij R.A., Groenewegen P.P., Spreeuwenberg P.: Natural Environments – Healthy Environments? An Explanatory Analysis of the Relationship between Greenspace and Health. „Environment and Planning” 2003, A 35 (10).
- Wiśniewska W.: Krajobraz miejski. Odnowa i kreacja w procesie odnowy. Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2012.
- High Line lifts NYC Residential Property Values, <http://www.examiner.com>
- <http://www.thehighline.org>

REDEVELOPMENT OF CITIES IN GREEN COLOR

Summary

Urban spatial processes often do not go hand in hand with the postulated principles of sustainable development. Regaining life to the neglected parts of a city versus waste of space and reusing of the buildings and infrastructure as a sign of reduction of consumption can be recognized as a manifest of local sustainable development. Quality of public space and natural environment are among the most important factors of favorable life of the city dwellers. Nevertheless observation of the urban spatial policy shows that the meaning of such a places is underestimated. Often a dichotomy is seen in development of cities when it is allowed to irrationally spread the limits of the city along with the negligence of already build-up areas. Spatial policy and environmental management are the keys to counteract the negative effects of urban sprawl and to create new public spaces. Redevelopment in green color allows to create new attractive city areas and the results are often much complex than only environmental. The role of nature and green spaces in the cities is the main axis of the issues analyzed in the article. Promenade Plantée in Paris and the High Line in New York City – the examples presented – show that these projects have changed also the social and economic conditions of the nearby, “newly created” places.